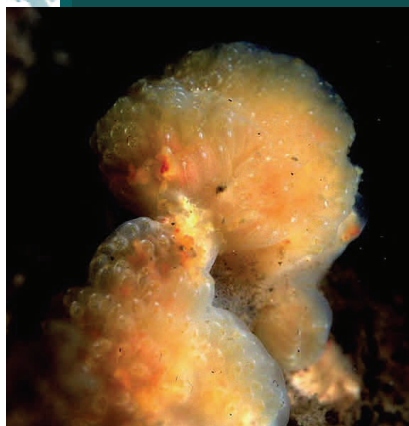

Niet-inheemse soorten van het Belgisch deel van de Noordzee en aanpalende estuaria

Glanzende bolzakpijp

© Arjan Gittenberger

De glanzende bolzakpijp *Aplidium glabrum* is oorspronkelijk afkomstig uit koude tot Arctische contreien. Het is een kolonievormende soort met een opvallend sponsachtig uiterlijk. De kolonies hebben de vorm van korstige klompen, zijn ietwat doorschijnend en kunnen grijs, geel tot zelfs oranje gekleurd zijn. Aan onze kust is de glanzende bolzakpijp sinds 2000 terug te vinden in de Zeebrugse jachthaven, waar ze groeit op touwen, kades, pontons en andere harde substraten.

Wetenschappelijke naam

Aplidium glabrum (Verrill, 1871)

Oorspronkelijke verspreiding

De precieze herkomst van de glanzende bolzakpijp is onbekend [1]. Er wordt verondersteld dat deze zakpijp inheems voorkomt in het noordwestelijke deel van de Stille Oceaan, aangezien ze reeds vóór 1906 langs de Russische en Japanse kusten kon worden aangetroffen [2]. Anderzijds wordt deze soort ook langs de noordwestelijke kusten van de Atlantische Oceaan gesignaleerd [3] en er eveneens beschouwd als inheems [4].

Algemeen wordt de glanzende bolzakpijp beschreven als een soort van koude tot Arctische streken. Dit diertje komt voor op een diepte van 0 tot 400 meter [5] en hecht zich vast op allerlei harde substraten zoals stenen en schelpen, vooral in rustig water [6].

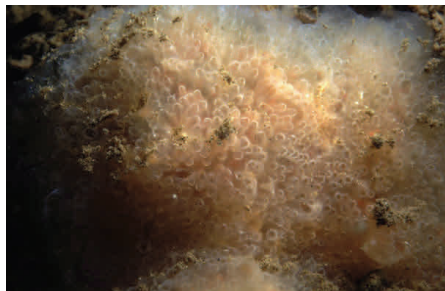
Eerste waarneming in België

De glanzende bolzakpijp werd in juni 2000 voor het eerst gevonden in de vissershaven (=jachthaven) van Zeebrugge [7].

Verspreiding in België

Sinds de eerste observatie wordt deze soort jaarlijks op pontons in de jachthaven van Zeebrugge gesignaleerd [1,7]. Vondsten op andere locaties zijn niet bekend.

Verspreiding in onze buurlanden

© Arjan Gittenberger

Algemeen komt de glanzende bolzakpijp in de Noordoost-Atlantische Oceaan voor van Noord-Schotland tot de poolzee, maar sinds 1977 ook meer zuidelijk in Nederland en België [8].

In Nederland werd de glanzende bolzakpijp voor het eerst aangetroffen in 1977 in Yerseke, langs de Oosterschelde. Later volgden nog meldingen voor de Oosterschelde [9,10]. Momenteel is deze soort wijdverspreid in de Oosterschelde en het Grevelingenmeer [11]. In de Waddenzee werd de soort voor het eerst in 2009 aangetroffen, in de jachthaven van Terschelling [12].

Vandaag is deze soort eveneens langs de Ierse en de Engelse westkust te vinden [13].

Wijze van introductie

Het is niet duidelijk hoe deze soort de grote afstanden tussen het noordwestelijke deel van de Stille Oceaan en de Noord-Atlantische kusten overbrugd heeft. Men vermoedt echter dat de introductie van de glanzende bolzakpijp in Nederland via oesterimport gebeurde [10]. Deze zakpijpen kunnen zich, net als vele andere soorten, vasthechten aan schelpdieren zoals mosselen en oesters. Door zich op oesters - die uit Noordwest-Stille Oceaan naar Europa geïmporteerd worden - vast te hechten konden deze zakpijpen Europa bereiken. Oesterverplaatsingen binnen Europa zorgden vervolgens voor een snelle verspreiding doorheen ons continent [14].

Redenen waarom deze soort zo succesrijk is in onze contreien

Deze diertjes hechten zich vast op allerlei harde substraten, met name op pontons, touwen of palen [6]. Havens - met hun vele artificiële substraten - vormen de ideale omgeving voor succesvolle verspreiding.

Factoren die de verspreiding beïnvloeden

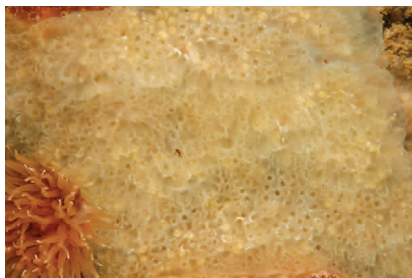
De glanzende bolzakpijp wordt, zowel in de Stille als in de Atlantische Oceaan, uitsluitend gevonden in koude tot Arctische streken [3,5,11,15]. Dit geeft aan dat de verspreiding van deze zakpijp waarschijnlijk beperkt wordt tot meer koude omgevingen.

Effecten of potentiële effecten en maatregelen

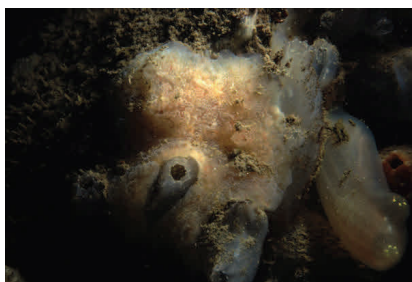
Effecten op de natuurlijke omgeving zijn niet gekend. Deze soort maakt deel uit van de aangroei-gemeenschap. Aangroei kan diverse substraten aantasten en economische schade toebrengen. Het beletten van vasthechting, door reiniging en behandeling met een verf om aangroei en vestiging tegen te gaan, kost handenvol geld [16]. Bovendien bezorgen vele van deze verven schade aan het ecosysteem [17].

In 2007 werd in Nederland een maatregel ingevoerd die de import van mosselen vanuit Ierland naar Nederland verbiedt. Dit werd besloten nadat men merkte dat er op mosselschelpen een hoge diversiteit aan niet-inheemse soorten te vinden was, waaronder ook de glanzende bolzakpijp. Bovendien steeg het aantal niet-inheemse soorten in Nederland de laatste jaren sterk. Echter, nog geen jaar later, in december 2008, moest de maatregel opgeheven worden onder druk van de Europese Commissie, die Nederland voor het Europese Hof daagde wegens inbreuk op de Europese vrijhandel [14].

Specifieke kenmerken

Een kolonie van de glanzende bolzakpijp vormt korstige klompen tot 3 centimeter hoog. De kleur is vaak geel tot oranje met een doorzichtige witte waas op de bovenkant. Ze kunnen ook egaal vuilwit gekleurd zijn. De kolonie bestaat uit één of meer afgeplatte lobben aan de bovenzijde. De zijkanten zijn vaak bedekt met zand en sediment. Individuen (zoïden) zitten dicht op elkaar in een onregelmatig patroon [9].

Zakpijpen zijn filtervoeders. Het water loopt via de instroomopening naar binnen en voert tal van kleine voedseldeeltjes mee. Deze worden gevangen in slijm dat wordt geproduceerd door een klier, de endostyle. Via de uitstroomopening stroomt het water met afvalstoffen weer naar buiten [9].

© Arjan Gittenberger

Hoe verwijzen naar deze fiche?

VLIZ Alien Species Consortium (2011). Glanzende bolzakpijp - *Aplidium glabrum*. Niet-inheemse soorten van het Belgisch deel van de Noordzee en aanpalende estuaria. Revisie. *VLIZ Information Sheets*, 36. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende, Belgium. 4 pp.

VLIZ Alien species consortium: <http://www.vliz.be/imis/imis.php?module=project&proid=2170>

Lector: Arjan Gittenberger

Online beschikbaar op: http://www.vliz.be/wiki/Lijst_niet-inheemse_soorten_Belgisch_deel_Noordzee_en_aanpalende_estuaria

Geraadpleegde bronnen

- [1] De Blauwe, H.; Dumoulin, E. (2009). De zeefauna en -flora uit de jachthaven van Zeebrugge, in het bijzonder de fouling-organismen van drijvende pontons. *De Strandvlo* 29(2): 41-63. [details](#)
- [2] Tokioka, T. (1967). Pacific Tunicata of the United States National Museum. Bulletin. United States National Museum, 251. Smithsonian Institution: Washington, DC (USA). 247 pp. [details](#)
- [3] Van Guelpen, L., G. Pohle, E. Vanden Berghe, and M.J. Costello (Eds.). 2005. Marine Species Registers for the North Atlantic Ocean. [World Wide Web electronic publication](#), version 1.0/2005. Geraadpleegd op 13/08/2009.
- [4] Locke, A. (2009). A screening procedure for potential tunicate invaders of Atlantic Canada. *Aquatic Invasions* 4(1):71-79. [details](#)
- [5] Hayward, P.J.; Ryland, J.S. (Ed.) (1990). The marine fauna of the British Isles and North-West Europe: 2. Molluscs to chordates. Clarendon Press: Oxford, UK. [ISBN 0-19-857515-7](#). 996 pp. [details](#)
- [6] Stichting Anemoon – Analyse, Educatie en Marien Oecologisch onderzoek. Glanzende bolzakpijp, *Aplidium glabrum* (Verrill, 1871) [online beschikbaar](#), geraadpleegd op 13-08-2009.
- [7] Waarnemingen afkomstig van Waarnemingen.be, een initiatief van Natuurpunt Studie vzw en de

Niet-inheemse soorten van het Belgisch deel van de Noordzee en aanpalende estuaria

- Stichting Natuurinformatie. Glanzende Bolzakpijp - *Aplidium glabrum*. [online beschikbaar](#), geraadpleegd op 01-07-2011.
- [8] Soortenbank.nl. Dieren, planten en paddestoelen in Nederland. *Aplidium glabrum*. [online beschikbaar](#), geraadpleegd op 13-08-2009.
- [9] Buizer, D.A.G. (1983). De Nederlandse zakpijpen (Manteldieren) en Mantelvisjes: Tunicata, Ascidiacea en Appendicularia. Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 158. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV): Hoogwoud, The Netherlands. 42 pp. [details](#)
- [10] Buizer, B. (1989). De zakpijp *Aplidium glabrum* en de sponzen *Haliclona rosea*, *Prosuberites epiphytum* en *Hymeniacidon perlevis* succesvol in de Oosterschelde. Zeepaard 49(6): 156-159. [details](#)
- [11] Wolff, W.J. (2005). Non-indigenous marine and estuarine species in the Netherlands. Zool. Meded. 79(1): 3-116. [details](#)
- [12] Gittenberger, A.; Rensing, M.; Stegenga, H.; Hoeksema, B. (2010). Native and non-native species of hard substrata in the Dutch Wadden Sea. Ned. Faunist. Meded. 33: 21-76. [details](#)
- [13] Biodiversity occurrence data published by: Joint Nature Conservation Committee - Marine Nature Conservation Review (MNCR) and associated benthic marine data held and managed by JNCC. (Accessed through GBIF Data Portal, data.gbif.org, 2011-08-22).
- [14] Gittenberger, A. (2009). Invasive tunicates on Zeeland and Prince Edward Island mussels, and management practices in The Netherlands. Aquatic Invasions 4(1):279-281. [details](#)
- [15] Sanamyan, K.E. (2000). Three related *Aplidium* species from the southern Kurile Islands (Ascidiacea: Polyclinidae). Zoosystematica Rossica 8(2), 1999:211-216. [details](#)
- [16] Schultz, M.P.; Bendick, J.A.; Holm, E.R.; Hertel, W.M. (2010). Economic impact of biofouling on a naval surface ship. Biofouling 27(1): 87-98. [details](#)
- [17] Coastalwiki.org. Antifouling paints. [online beschikbaar](#), geraadpleegd op 22-06-2011.

